

В.С.Білоус,
директор бібліотеки
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

ГАРМОНІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ – ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті піднято дискусійне питання щодо ролі традиційної книги та електронних ресурсів в епоху інформатизації, розкрито окремі аспекти формування та використання у вищому навчальному закладі інформаційних ресурсів на традиційних та електронних носіях, показано деякі форми та методи використання традиційних і електронних носіїв в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету.

Ключові слова: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інформаційні ресурси, електронні ресурси, електронний каталог, бази даних, традиційні ресурси.

На часі, коли інформаційні технології утворили суттєву конкуренцію друкованим виданням, виникає проблема взаємодії традиційної книги і засобів інформаційно-комунікаційних технологій. Постають питання щодо використання тієї чи іншої форми реалізації інформації, розповсюдження її в освітньому полі вищої школи, впливу на навчально-виховний та науково-дослідний процеси, питання щодо статусу інформаційного ресурсу – друковане видання, чи електронна версія.

Якщо вищі навчальні заклади у реформі освіти будуть слідувати рекомендації Римського клубу, де «... головним в освіті ХХІ століття буде верховенство людини, звернення до її духовності і боротьба з технократичним снобізмом, розвиток творчих здібностей тих, хто навчається», то і бібліотеки вищих навчальних закладів, сприяючи

виконанню цієї мети, виконуючи основну місію щодо інформаційного забезпечення навчально-виховного та науково-дослідного процесу будуть надавати важливу увагу книзі, пропагувати книгу та гармонійно використовувати у своїй роботі електронні та традиційні ресурси [1, с. 62]. Адже читання – це, перш за все, процес мислення. Як казав Дені Дідро: «Люди перестають думати, коли перестають читати».

На жаль, сьогодні молодь читає мало. Це глобальна проблема всього суспільства. Суспільство, в якому не читають книг, втрачає навички читання – повільної, спокійної розумової праці і рефлексії. Сучасна ситуація характеризується як системна криза читацької культури. Ми маємо справу з поколінням, яке виросло на візуальній культурі: телевізор, комп'ютер, мобільні телефони. Плоский текст книги сприймається як двохвимірний конструкція, з якої треба декодувати інформацію про оточуючий світ – трьохвимірний простір. Телебачення сприймається простіше ніж інтелектуальна складність читання. Але телебачення ніколи не замінить читання, так як і електронна книга не замінить книгу на паперовому носії.

Минуло зовсім мало часу і багато хто зрозумів, що читати з монітора незручно. Для комп'ютерних фанатів як грім серед ясного неба прозвучали слова Білла Гейтса: «Якщо мені треба прочитати три-чотири сторінки тексту, я їх роздрукую і прочитаю на папері». Сьогодні практично припинилися суперечки, чи є в книги майбутнє. Мирно співіснують книги паперові і електронні [4, с. 33].

Дискусія про те, що Інтернет витіснить друковані книги, лишилася позаду. Книга продовжує залишатися оптимальною формою збереження культурного спадку, є незамінним елементом розвитку культури, накопичення і поширення знань. Комп'ютерну революцію не зупинити, однак і книг читається у світі все більше, традиційні паперові ресурси

займають важливе місце і у житті читача бібліотеки вищого навчального закладу, книга є неодмінним супутником студента та викладача.

Варто зазначити наступне: з якою б швидкістю не крокував науково-технічний прогрес, віртуальним бібліотекам, електронним книгам ніколи остаточно не знищити традиційних з причин практичних, психологічних і, врешті, духовних властивостей.

Процеси інформатизації в суспільстві набувають характеру глобальної інформаційної революції. Сьогодні у світі генеруються, копіюються, зберігаються і передаються глобальними мережами величезні потоки інформації. Темпи зростання інформації перевищують психофізіологічні можливості сприйняття їх людиною. Журналісти влучно охарактеризували лавиноподібне збільшення інформації як «інформаційний безкрай». Електронна інформація швидкоплинна, вона живе в Інтернеті від 30 днів до 6 місяців. Сучасні технології та засоби накопичення, опрацювання та зберігання інформації гармонізують процес хаотичного набору інформації [4, с. 31]. Бібліотеки мінімізують інформаційні потоки шляхом виділення, впорядкування і збереження того, що називається «фундаментальними знаннями», що необхідно для навчального процесу.

Стратегія розвитку бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – гармонійне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів бібліотечної діяльності. Співробітники бібліотеки намагаються різноманітними формами бібліотечної роботи залучати студентів до книги. Першочергове завдання вбачається в обслуговуванні користувачів, своєчасне і повне виконання їх запитів з урахуванням завдань, які ставить вища школа. У зв'язку з цим традиційно перед навчальним роком проводиться масова та групова видача комплектів навчальної літератури всім категоріям студентів. Особливу увагу приділяємо таким категоріям читачів як

магістри та студенти-випускники. Для кращого задоволення читацького запиту студентів у підготовці до семінарських та контрольних занять, написання наукових робіт, крім навчально-методичної літератури, активно використовується наукова література, художні твори та періодичні видання.

Активно пропагується книга на культурно-просвітницьких заходах, які проводить бібліотека. Організуються цікаві літературні вечори, дні кафедри, дні фахівця, дні спеціаліста, презентації книг, презентації кафедр, тематичні виставки та інформаційні перегляди. Протягом 2010 року працівниками бібліотеки підготовлено та проведено 723 заходів, на яких були присутні понад 18 тис. користувачів. Серед проведених заходів – перегляди нових надходжень навчально-методичної літератури «Тиждень підручника для ВНЗ», творча зустріч з проф., завідувачем кафедри «Спортивних ігор» Костюкевичем В.М., презентації книг викладачів університету – доктора історичних наук, зав. кафедри етнології Коляструк О.А. «Інтелігенція УСРР у 20-ті роки повсякденне життя», Косаківського В.А. «Легенди з-над сивого Бужка», старшого викладача Інституту філології й журналістики Борецького В.В. «Гербарій янголів» та ін.

Для забезпечення науково-дослідницької діяльності використовуються послуги міжбібліотечного абонементу, традиційні форми якого продовжують займати важливе місце в обслуговуванні користувачів, впроваджується електронна доставка документів.

Ресурси на традиційних паперових носіях не втрачають своєї значущості і ролі, навпаки, їхня наукова, культурна цінність з часом лише зростає. Підвищення цін на книги та обмежене фінансування (до 100 тис. поза тендерними процедурами) спричинили зменшення кількості надходжень нових видань, низький показник оновлення фонду. Інформаційний ресурс бібліотеки на 01.01.2011р. становив 528311 одиниць зберігання. У 2010 р. до бібліотеки надійшло 10792 примірників

документів на паперових та електронних носіях. Придбано навчальну літератури з дисциплін: педіатрія, дошкільна освіта, українська література XI-XVIII ст., методика викладання української літератури, історія української літератури, документаційне забезпечення управлінської діяльності, мультимедійні засоби навчання, українська мова за професійним спрямуванням, психологія та ін. Фонд медіатеки поповнився електронними підручниками з української мови, різних галузей психології, мікро- та макроекономіки, історії зарубіжної літератури, історії держави і права, методики викладання української мови у вищій школі та ін. Важливим джерелом комплектування фонду книгозбірні є подарунки окремих осіб, установ, громадських та політичних об'єднань, авторів, видавців, інших виробників документів. Фонди бібліотеки систематично поповнювалися періодичними виданнями, які є оперативним, а в деяких випадках, чи не єдиним джерелом отримання інформації. Для кращого забезпечення читачів художньою літературою продовжує свою діяльність громадське об'єднання – «Клуб художньої літератури», вступним внеском до якого є книга.

Працівники бібліотеки разом з викладачами прагнуть організувати навчально-виховний процес так, щоб студенти вміли і могли використати всі можливості нашої «цитаделі мудрості».

Якщо розглядати прихильність користувачів до тих чи інших видів інформаційних ресурсів у контексті освіти, то варто підкреслити, що освітня діяльність у сучасних умовах потребує не доступу до окремих ресурсів, а комплексного інформаційного сервісу. Користувач бібліотеки є центром тяжіння, для нього – всі сервіси, ресурси, технології. Не електронний каталог сам по собі, не колекція сама для себе, не усні довідки чи консультації в стінах бібліотеки, а реально потрібні сучасному користувачеві ресурси та сервіси, електронні та в режимі он-лайн [5, с.18].

Можна багато говорити «за» і «проти» електронного майбутнього бібліотек, але воно неминуче, якби ми до цього не ставилися. Подальше співіснування та взаємодія друкованих і електронних джерел інформації відбувається відповідно до законів діалектики, як завжди в розвитку людства взаємодіяли традиційні та інноваційні форми, засоби, підходи тощо [3, с. 121].

Сучасний читач-користувач все більше надає перевагу електронним ресурсам. Помітно пустими залишаються традиційні читальні зали та з'являються черги до електронних залів. Всіх об'єднав Інтернет. Задіяли віртуальні електронні бібліотеки. Багатотомні видання замінили компакт-диски, пошук інформації відбувається за хвилини.

Бібліотеки ВНЗ трансформуються в інформаційні, довідкові та навчальні центри, які надають користувачам не лише консультації про наявність паперових джерел та баз даних, а й про можливість самостійного пошуку інформації з використанням нових технологій, систем та мереж. Бібліотека вищого навчального закладу, гармонійно поєднуючи традиційні та електронні інформаційні ресурси, використовуючи індивідуальні та корпоративні методи роботи, здійснює бібліотечно-бібліографічне та інформаційне обслуговування навчально-виховного процесу та науково-дослідної роботи університету.

Використовуючи багатий фонд документів на традиційних носіях, електронні бази даних та ресурси світової мережі, бібліотека займає активну позицію та відкриває нові можливості для інформаційного забезпечення навчальної, науково-дослідної та педагогічної діяльності університету.

Впроваджуючи в роботу нові форми і методи діяльності, сучасні досягнення в галузі інформаційних, комунікаційних і мультимедійних технологій в бібліотечні процеси, бібліотека здійснює масштабне коло завдань, проводить цикл заходів, спрямованих на популяризацію

бібліотечних фондів на традиційних та електронних носіях. Бібліотека переробляє, вилучає та надає доступ до цілком реального об'єкту – знань у вигляді інформаційного ресурсу.

Важливим напрямом роботи бібліотеки є вдосконалення та нарощування інформаційного потенціалу шляхом якісного наукового комплектування фонду на паперових та електронних носіях. Бібліотека як інформаційно-діловий центр вищого навчального закладу забезпечує доступ до знань у процесі освіти. Бібліотека реагує на процес інформатизації, створюючи та вдосконалюючи нові види інформаційно-аналітичної продукції, використовуючи нові форми бібліотечно-бібліографічного обслуговування.

Основні напрями діяльності бібліотеки педуніверситету:

- організація та використання документного фонду;
- впровадження інноваційних технологій;
- повнота та оперативність задоволення читацьких запитів;
- розширення асортименту інформаційних послуг;
- культурно-просвітницькі заходи та ін.

Пріоритетним напрямом бібліотеки, відповідно до «Концепції стратегічного розвитку Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського на 2010-2015 рр.» є формування потужної електронної бібліотеки.

Бібліотека засвоює і впроваджує сучасні досягнення в галузі інформаційних, комунікаційних і мультимедійних технологій. Бібліотека ВНЗ є інформаційною основою, яка містить в собі упорядкований фонд електронних документів, сформованих у відповідних параметрах та програмно-технологічне забезпечення, яке дозволяє створювати, опрацьовувати, використовувати та зберігати цей фонд. Вагомою складовою документно-інформаційного ресурсу бібліотеки навчального закладу є електронні ресурси.

Бібліотечний сервіс розглядається як створення сприятливих умов для забезпечення студентів та науковців університету якісною та оперативною інформацією. Сучасний читач цінує свій час і віддає перевагу пошуку електронних ресурсів традиційному паперовому пошуку. Студенти та викладачі університету знаходять інформацію у фондах бібліотеки та активно використовують електронний каталог, локальну мережу бібліотеки та світову мережу Інтернет.

На часі активно впроваджуються та популяризуються бібліотечно-інформаційні ресурси, створюються нові масиви власних електронних продуктів, використовується широкий спектр лінгвістичних технологій інформаційного пошуку та забезпечення оперативного доступу до інформації.

Продовжується формування бібліографічних, інформаційних, повнотекстових та службових баз даних електронного каталогу бібліотеки. Бібліотека займається пошуком, аналізом та збереженням електронної продукції, забезпеченням доступу до електронних ресурсів, каталогізацією електронної продукції. Життя ставить вимоги – максимально повна інформація за мінімальний проміжок часу. Тому з кожним роком збільшується частка документів на електронних носіях. На разі ЕК нараховує більше 170 тис. записів, в т.ч. для користувачів – понад 156 тис. Серед БД: «Повнотекстові видання» – понад 2 тис. бібліографічних записів, «Мультимедійні видання» – близько 500, «Автореферати та дисертації» – більше 1 тис. Електронний ресурс бібліотеки включає: електронний каталог, що складається з 10 робочих та 7 службових БД; електронний експрес-курс «Основи інформаційної культури користувача»; навчально-методичну презентацію бібліотечної системи ІРБІС; ряд тематичних презентацій, колекцію зображень, аудіо та відео файлів; архів виконаних запитів; тематичні добірки, фотоархів, мультимедійний фонд;

власну WEB-сторінку бібліотеки, яка є складовою сайту університету. У звітному році сайтом скористалися понад 50 тис. відвідувачів.

Забезпечують діяльність бібліотеки бібліотекарі-професіонали, які опанували не тільки терміни, а й саму техніку і вільно оперують електронною поштою, електронними каталогами, копіювальною технікою, принтером.

Структуруючи Інтернет ресурси бібліотека виступає у ролі інформаційного посередника, навігатора у морі інформації, допомагаючи користувачеві знаходити якісні, релевантні інформаційні ресурси. Запровадження інформаційних технологій впливає не тільки на модель бібліотеки, а й на образ самого бібліотекаря, який виступає провайдером якісної інформації, надає доступ до електронних інформаційних ресурсів, навчає ефективно шукати інформацію в Інтернеті та користуватися сучасними інформаційними технологіями.

Бібліотека засвоює інтегрований технологічний цикл, що включає послідовність наукомістких процесів комп'ютерного опрацювання документних масивів: бібліографування, реферування, підготовка аналітичних матеріалів, проведення статистичних досліджень.

Гармонізація традиційних і новітніх інформаційних ресурсів – це не лише нагальна потреба сьогодення, а й надійна перспектива розвитку бібліотек вищих навчальних закладів у майбутньому. Все ж таки електронні ресурси не можуть бути повноцінною заміною традиційній книзі, відбувається взаємодоповнення за функціями та можливостями розширення інформації, збереження та оперативність доступу.

Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського вбачає стратегію свого розвитку у реалізації моделі бібліотеки, яка функціонуватиме на основі впровадження інноваційних технологій з використанням електронних ресурсів та зберігаючи традиції, створені роками і поколіннями бібліотекарів. У

перспективах бібліотеки – штрихкодування фонду та автоматизація процесу книговидачі, забезпечення оперативного пошуку документів з метою їх подальшого замовлення та забезпечення on-line доступу в локальній мережі бібліотечної системи та в режимі віддаленого доступу через Інтернет, розширення спектру вторинної інформації, створення репозитарію відкритого доступу (цифрових колекцій наукових статей науковців університету), формування інформаційних ресурсів з метою повноцінного забезпечення фахових потреб науковців і практиків освітянської галузі.

Література

1. Марченко Т.М. Міркування до проблеми «Бібліотека і освіта»/ Тетяна Марченко// Бібліотека на рубежі ХХІ століття : матеріали обласної науково-практичної конференції. – Вінниця, 1999. С.61-62. (83 с.).
2. Новітні інформаційні технології в університетській бібліотеці / Л. Габова та ін. // Бібліотечний форум України. – 2008. – № 4. – С. 17-18.
3. Сошинська Я.Є. Друковані та електронні ресурси: ступінь прихильності користувачів / Я.Є. Сошинська // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського. Вип. 2. Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки і освіти: сучасний стан та шляхи розвитку. – К., 2010. – С. 118-121.
4. Шрайберг Я. Бібліотеки в умовах правової та технологічної еволюції процесів суспільного розвитку / Яків Шрайберг // Вища школа. – 2008. – № 10. – С. 33-47.
5. Ярошенко Т.О. Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху Веб.2: виклики часу / Тетяна Ярошенко // Бібліотечна планета. – 2011. – № 1. – С. 17-21.

Білоус Валентина Степанівна

директор бібліотеки Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32

м. Вінниця

21100

т. (0432)26-51-98; (0432)27-59-46

vspu-lib@mail.ru

<http://www.vspu.edu.ua/>